LAUSUNTO

7.1.2019

Hallintovaliokunnalle

Viite: Asiantuntijakuuleminen 10.1.2019

Asia: HE 213/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arpajaislain sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 3 §:n muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 232 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 81 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: pääsihteeri Vertti Kiukas, vertti.kiukas@soste.fi, p. 040 592 4287

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Lausunto

Keskeiset huomiot:

- Tehokas pelihaittojen ehkäisy on tärkeää ja pakollinen tunnistautuminen on tässä tärkeä askel
- Haittojen ehkäisemisen on perustuttava näyttöön ja siinä edettävä asteittain käyttäen siirtymäaikoja ja myös erilaisia houkuttimia
- Byrokratian keventäminen bingopeleissä ja tavara-arpajaisissa on kannatettavaa
- Pienarpajaisten rajaa tulisi korottaa 5 000 euroon, nyt tehty esitys jää kosmeettiseksi
- Avustusjärjestelmien yhtenäistäminen ja arpajaislain jatkokehittäminen tulee käynnistää välittömästi aikaisemmin sovitun mukaisesti

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi arpajaislakia. Esityksen tavoitteena on tehostaa arpajaislain ja suomalaisen rahapelipolitiikan keskeisimmän tavoitteen eli rahapelaamisesta aiheutuvien taloudellisten, sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäisemistä ja vähentämistä. Keskeisenä keinona tähän olisi raha-automaattipelaamisen tapahtuminen tunnistautuneena vuodesta 2022 alkaen. Toisena tavoitteena on helpottaa vapaaehtoistoimintaa tavara-arpajaislupiin liittyvää hallinnollista taakkaa keventämällä ja lupaprosesseja sujuvoittamalla.

SOSTE pitää molempia tavoitteita kannatettavina. Lakiesitys on kuitenkin mm. lyhyen valmisteluajan ja kapean valmistelupohjan johdosta osin vieläkin puutteellinen esimerkiksi vaikutusarvioiden suhteen.

Rahapelitoimintaan liittyvässä lainsäädännössä ja sen valmistelussa on aina otettava huomioon rahapelaamisen aiheuttamat haitat sekä niiden ehkäisyn vahva asiantuntemus sekä tuotoilla rahoitettavan toiminnan suuri yhteiskunnallinen merkitys. Edunsaajien edustajien tulee olla mukana kaikessa asiaa koskevassa valmistelussa, kuten vahva, tuloksia tuottanut perinne tähänkin asti on ollut. Malliesimerkkeinä tästä voidaan pitää arpajaislain aiempia uudistuskertoja sekä rahankeräyslain uudistamista. Tämän esityksen valmistelussa näin ei ole ollut. Valmistelu olisi tullut tehdä tiiviissä vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan edustajien sekä haittatyötä tekeväin järjestöjen kanssa.

Haittojen vähentämisen tulee perustua tehokkaaksi arvioituihin keinoihin. Esityksessä on hyvin kuvattu pelaamisesta aiheuttavien haittojen luonne ja niiden torjumisen tärkeys. Jos haittoja saadaan tehokkaasti vähennettyä, on hyväksyttävää, että tämä johtaa myös pelituottojen ja sitä myötä edunsaajien tuoton vähentymiseen.

Vaikutusten arviointi

Esityksen vaikutusten arviointia on täydennetty annettujen lausuntojen johdosta ja se on edelliseen luonnokseen verrattuna kattavampi ja selkeämpi. Esityksessä todetaan, että esityksellä on negatiivista

vaikutusta yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaan veikkaustuottojen vähentyessä ja siten merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus. Esityksellä on siten vaikutusta järjestöjen toiminnallaan tavoittamien ihmisten asemaan. Pelitoiminnan hyötyjen ja haittojen kokonaisuuden muodostamaa nettovaikutusta ei ole arvioitu eikä siitä ole myöskään tutkimustietoa. Esityksessä todetaan myös, ettei ole tarkkaa tietoa avustustenjaon haittakuormaa tasaavasta vaikutuksesta tai siitä, miten hyödyt ja haitat jakaantuvat kokonaisuutena eri väestöryhmien kesken. Koska tiedossa ei ole, miten pelitulojen vähentyminen vaikuttaa yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kokonaisuuteen, pelihaittojen vähentämiseen tähtäävien toimien vaikutusarviointiin olisi tullut kiinnittää vielä enemmän huomiota.

Arviointia vaikeuttaa se, että osa säännöksistä on tarkoitus antaa asetuksella myöhemmin. Jotta asteittainen, näyttöön perustuva eteneminen on mahdollista, eteneminen asetusteitse on järkevää. SOSTE pitää hyvänä, että esityksen mukaan sisäministeriön asetuksen valmistelu on tarkoitus tehdä yhteistyössä Poliisihallituksen, STM:n rahapelihaitta-asiantuntijoiden, THL:n, rahapelihaittojen ehkäisytyössä toimivien järjestöjen sekä Veikkauksen kanssa.

Uudistuksen toteuttaminen

SOSTE katsoo, että rahapelaamisen aiheuttamia haittoja tulee määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti vähentää ja pitää perusteltuna siirtyä myös raha-automaattipelaamisessa tunnistautumiseen. Esityksen mukaan pakollinen tunnistautuminen tulisi voimaan 1.1.2022. SOSTE katsoo, että tunnistautumisen tulisi olla täydellistä vuoden 2023 alusta lukien niin, että siihen siirrytään asteittain lain voimaantulosta lukien. Samalla tulee tarkastella muuta säädöskehikkoa, jolla haittoja voidaan vähentää.

Tunnistautumisen ottaminen käyttöön on selkeästi nähtävä osana peliyhteisöjen yhdistymistä. Uudistus tulee toteuttaa siten, että järjestöjen asema ei huonone, toiminta supistu ja niiden toiminnan piirissä olevain ihmisten tilanne huonone. Väheneviä avustuksia voidaan kompensoida 14.8. 2015 allekirjoitetussa yhteisymmärryspöytäkirjassa sovitulla tavalla alentamalla arpajaisveroa tai siirtämällä aiemminkin muualta valtion talousarviosta rahoitettuja eriä pois veikkausvoittovaroista.

Arpajaislain uudistamisen II-vaihe ja avustusjärjestelmien yhtenäistäminen

Selvitettäessä peliyhteisöjen yhdistämistä selvitettiin kansliapäällikkö Nergin johdolla edunsaajien asemaa. Asetettu työryhmä oli yksimielinen. Yksi keskeisistä linjauksista oli yhdenmukaistaa kansalaisjärjestötoiminnan avustamisen pelisääntöjä järjestöjen autonomiaa kunnioittaen ja byrokratiaa vähentäen. Tavoite asetettiin jo maaliskuussa 2015, mutta asia ei ole edennyt lukuun ottamatta joulukuussa 2018 valtionvarainministeriön asettamaa valtionhallinnon valtionavustustoimintaa koskevaa kehittämishanketta. Avustusjärjestelmien kehittämiseen tähtäävä työ on aloitettava viipymättä.

SOSTE katsoo, että asetetut tavoitteet byrokratian vähentämisestä ja järjestöjen autonomian kunnioittamisesta ovat aiempaakin ajankohtaisemmat. Avustusjärjestelmää kehitettäessä on tärkeänä periaatteena oltava myös eri avustuksensaajaryhmien tasapuolinen kohtelu sekä avustustoiminnan ennakoitavuus ja läpinäkyvyys.

Myös arpajaislain laajempi kokonaisuudistus tulee aloittaa viipymättä laajapohjaisesti.